

עלון שבועי מבית "בני אמונים"

וכל מאמינים

298

פרשת נצבים

תשע"ט

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפילה בפרשה

הקדוש (בכל קצה א) שכשמתוודה האדם על כל העוונות שהוא זוכר, אין אלו שנשכחו ממנו מעכבים את סליחתו; אימתי "הנסתרת לה" אלקינו? ואין נזקפות לחובתנו? כאשר: "הנגלת לנו..." - איננו מתעלמים מהן, אלא מתחרטים ומתוודים עליהן.

יובא יוסף

מה מענה לשון?

"ושבת עד ה' אלקינו ושמענו בקלו ככל אשר אנכי מצוה היום" (ל ב)

פירש החתם סופר:

אמר משה לישראל: אם תשובו בתשובה יסייעו בידכם מן השמיים ויתנו בפיכם את המילים הנכונות שבאמצעותן תוכלו להתפלל ולבקש, ככתוב (משלי טז א): "לאדם מערכי לב ומה מענה לשון"; אם: "ושבת עד ה' אלקינו", אזי: "ושמענו בקלו" - תשמע את קול ה' מדבר מתוך פיך, ותפילתך תיאמר כראוי, "ככל אשר אנכי מצוה היום" - כפי שקורה עימי, שכשהנני מוכיח ומלמד את ישראל, השכינה מדברת מתוך גרוני.

חתם סופר

ברכת המצוות על מצוות התשובה

"ושבת עד ה' אלקינו ושמענו בקלו ככל אשר אנכי מצוה היום" (ל ב)

השב בתשובה מקיים מצוות עשה (ראה רמב"ן לקמן פס"א). אם כן, מדוע לא תיקנו חכמים לברך על כך ברכת המצווה?

רבי אהרן לוי, רבה של רישא, ביאר זאת בשתי דרכים:

א. הטור (א"ח תלו) ביאר כי הסיבה שאין מברכים על מצוות 'ביטול חמץ', היא לפי שעיניך הביטול נעשה במחשבה, ואין מברכים על מצווה המתקיימת במחשבה. לפי זה יש להסביר אף את הסיבה שאין מברכים על מצוות התשובה, לפי שאף היא מתקיימת בעיקר במחשבה, וכדברי הגמרא (קידושין מט ב), שהמקדש אישה "על מנת שאני צדיק", אפילו הוא רשע גמור - הרי היא מקודשת, לפי שייתכן שהרהר בתשובה באותה שעה.

ב. כלל הוא בדינו, שאין מברכים על מצווה שקיומה תלוי בדעת אחרים. כגון מצוות צדקה, שאם העני לא יתרצה לקבלה מדינו, לא תתקיים המצווה. ולפי זה יש לומר אף בנוגע למצוות התשובה, שהיות שייתכן שלא ירצה ה' בתשובתנו, לכך אין לברך עליה.

אולם בפרדס יוסף דחה טעם זה; לדעתו אין לחשוש שאם ישוב האדם בתשובה שלמה, לא יתרצה ה' בתשובתו. כפי שאנו אומרים בתפילת 'ונתנה תוקף': "כי לא תתפוצץ במות המת, כי אם בשבוע מדרכו וחיה, ועד יום מותו תחכה לו - אם ישוב מיד תקבלו".

ברכת אהרן ברכות מאמר שח: 'פרדס יוסף' אחרי מות טז א

האדם אשר נשבע ה' לאבתים? אך משמע שאותם זקנים מאריכים לשהות בבית הכנסת, נחה דעתו. ופירש המהרש"א (ח"א שם), שכיוון שבגמרא (מגילה כט א) מבואר ש: "עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל", נמצא שיש בהם בחינה של ארץ ישראל, ולכן השובים בהם מאריכים ימים כמו 'על האדמה'. רמז לדברים דרש רבי צבי יצחק אברמוביץ רבה של חצור הגלילית מהפסוק שלפנינו:

"ויתשם ה' מעל אדמתם... אל ארץ אחרת פיוס הנה"; אף לאחר שגורשו ישראל מאדמתם, עדיין הותר להם ה' ברחמי בחינה "אחרת" של "ארץ" ישראל, הלוא הם בתי הכנסת שבבבל, שהם היו סוד קיומנו בגלות.

טעם הצבי

מבאר אמונים

מקורות על מעלות עניית אמן

אשמנו בכך שלא ענינו אמן

"ושבת עד ה' אלקינו ושמענו בקלו ככל אשר אנכי מצוה היום..." (ל ב)

"צריך תשובה גדולה למי שאינו עונה אמן. ואף שרק פעם אחת לא ענה, דהיינו כששמע איזה ברכה אפילו על פרי, או שמברך חבירו על איזה מצווה, ומכל שכן בתפלת הש"ץ... ובידיו אשמנו שבכל יום יוריד דמעות על אותן אמונים שלא ענה".

אור הישר

אמן בקול כנגד חטא שנעשה בקול

"ושבת עד ה' אלקינו ושמענו בקלו ככל אשר אנכי מצוה היום אתה ויגיד בקל לבך ובכל נפשך" (ל ב)

בגמרא (יומא פו ב) מבואר שכדי שהתשובה תהיה מושלמת, צריך שיזדמן לאדם אותו חטא, באותו מקום ובאותה שעה שחטא בו. וכאשר יתגבר ולא ישוב לחטאו בו, דע כי תשובתו אמיתית. ויש לומר כי מי שחטא בכך שדיבר בחוצפה ובעזות מצח לעיני כול, תקנתו תהיה כאשר מידה כנגד מידה יתפלל ויענה 'אמן' בקול בבית הכנסת, מבלי להתבייש מפני המלעגים עליו. שאם יעשה כן, בוודאי תתקבל תשובתו באהבה וברצון.

דרשות לחם שלמה: [לרש"י ארנטיין משאמלון] לשבת שובה

זמודה ועוזב ירחם

"הנסתרת לה" אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם" (כט כח)

ביאר רבי יוסף די אבילה, כי בפסוק זה נרמזו דברי הזהור

אין אומרים בברית 'רובו ככולו'

"אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם... כל איש ישאל" (כט ט)

מפני מה חזרת התורה: "כל איש ישאל", לאחר שכבר אמרה: "כלכם"?

פירש רבי שמחה בונם סופר רבה של פרשבורג, על פי יישובו של הט"ז (א"ח תקפב ג) לשאלה דומה שעורר על נוסח תפילת ראש השנה: "מלך על כל העולם כולו בכבוד"; אף כאן נראית תיבת 'כלו' כמיותרת, לאחר שכבר ביקשנו: "מלך על כל העולם"? ופירש הט"ז, שכיוון שכלל הוא בדינו כי 'רובו ככולו' (הוריות ג ב), לכך אנו מדגישים: "על כל העולם כולו" - ולא רובו.

לדבריו ניתן לפרש אף בפסוק שלפנינו: ביקשה התורה להדגיש כי 'כל ישראל' עמדו בברית, ולא רק רובם, לפיכך שבה והדגישה: "כל איש ישאל".

שערי שמחה

דין וחשבון על כל ברכה

"והיה בשמענו את דברי האלה הזאת והתפרץ בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרות לבי אלה... לא יאבה ה' סלח לו... ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה" (כט יח-ט)

על הגר"א מוילנא מסופר שמעו ממקורביו להגיש שתייה ליהודי מומר, כל עוד לא יקדים לברך עליה. כאשר רטן המומר: "והלוא זה מכבר המרת את דת, כופר אני בעיקר ועובר על העבירות החמורות שבתורה, ומה לכם כי נטפלתם עליי אודות ברכה אחת?!" השיב לו הגאון: "בל תחשוב כי לאחר שהשלת הכול אחר גוון, נפטרת ולו ממצווה אחת. שכן כמאז כן עתה, הניך חייב לקיים את כל מצוות התורה לפרטיהן ולדקדוקיהן, ועל כל הלכה שביטלת אתה עתיד לתת דין וחשבון ולהיענש בנפרד!" הדברים הנחרצים ששמע המומר מפה קודשו של הגר"א, זעזעו את נפשו, וזמן מה לאחר מכן הוא התעורר לשוב בתשובה שלמה.

על פי מעשה זה פירש רבי אברהם יצחק סורוצקין, ראש ישיבת טלז בארצות הברית, את הכתוב שלפנינו:

"בשמענו את דברי האלה הזאת" - צ"ח הקלות, בל יסבור האדם כי יפוק מעליו כל עול - "בשריות לבי אלך", ובכך "שלום יהיה לי". שכן "לא יאבה ה' סלח לו": עתיד הוא להיענש על כל עבירה שעבר, וממילא: "ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה".

כתר ראש מאמרים אות ה': דנת יצחק

ארץ אחרת בבית הכנסת

"ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת פיוס הנה" (כט כז)

בגמרא (ברכות ח א) מובא, שכשסיפרו לרבי יוחנן שיש זקנים מופלגים בבבל, תמה: הלוא הבטחת (דברים יא כא): "למען ירבו ימיהם וימי בניכם", ניתנה רק "על

המקרה!

יהודייקר! הקפד על אמירת ברכות השחר בחברותא בימים אלו, ובכך תפתח את יומך בעדות השייכת במיוחד לימים אלו - שהקדוש ברוך הוא הינו: 'א-ל מלך נאמן'.

במסכת שבת (קט ב) אמרו חכמים: "מאי אמן? א-ל מלך נאמן". וביאר המהרש"א (ח"א שם) שהעונה אמן מעיד: "כי שם א-ל שנקרא בו הקדוש ברוך הוא בכל השנה, ושם מלך שנקרא בו בראש השנה ויום הכפורים - הוא נאמן ואמת".

ברכות השחר: בקול בכוונה בחברותא.

מעשה אמונים

סיפור שבועי על אמן ותפילה

אשר יצר, אמן ואזרחות

בעת זכור בסגולתה של הברכה לשמירה ולהצלחה. בזמן ובמקום אחר היה משתדל למצוא מי שיענה אמן אחר ברכתו למען תהיה הברכה מושלמת, אולם עתה, בהתאם לתנאי המקום, הסתפק באמירת הברכה בקול ובכוונה.

הוא סיים את הברכה תוך שהוא מכוון במיוחד במילים: "ומפליא לעשות", ופתאום שמע קול לצידו העונה אחריו ברהיטות: "אמן".

הוא הביט לאחוריו בפליאה והבחין להפתעתו ביהודי, לבוש בהידור, אשר אף הוא התכונן באותו רגע לברך 'אשר יצ'.

"האם תוכל אף אתה לענות 'אמן' אחר ברכתי?" שאל האיש, והרב שולמן נענה בחיוב. האיש ביקר את הברכה, והרב שולמן נענה אחרי 'אמן'.

”מה מעשיך כאן?” התעניין האיש החביב, והרב שולמן השיב בקצרה, בפנים מכורכמות: ”באתי הנה לראיון שאליו המתנתי במשך תקופה ארוכה, ולחרדתי גיליתי שהדרכון אינו ברשותי...”

”ומה אתה חושב לעשות?” קטע היהודי את דבריו בשאלה. ”כיוון שאני לי ברירה אחרת, אגש לריאיון בלי דרכון, וה’ יהיה בעוזי...” השיב הרב שולמן כשעיניו מביעות חשש מהול בתקווה.

“נעים להכיר; שמי הוא ג'ייקוב סטיין, ואני עורך דין המתמחה באזרחות והגירה” הציג האיש את עצמו מבלי שהתבקש, ומיד המשיך בקול תקיף: “שמע נא, ידידי, אל תעז לגשת לריאיון ללא שהדרכון בידך. מניסיון רב שנים בתחום אני יכול לומר לך בבירור, אם תיגש לריאיון ללא דרכון, בפתעך תיחזה על אתר, ומי יודע מתי תוכל להגישה בשנית!...”

”ומה אעשה עתה?” תהה הרב שולמן, “אינני יודע. אולי תנסה לבקש מבני ביתך שישלחו לך את הדרכון באמצעות חברת שליחויות מהירה. יש עוד כשלוש שעות עד לסגירת המשרד, ואם תצליח להשיג שליח מהיר, יש סיכוי טוב שתוכל עוד היום לצאת מכאן כשהאישור המיוחל בידך” השיב עורך הדין, ומיד הוסיף בטוב לב: ”כל מקרה, אני צריך להישאר כאן היום עד לסגירת המשרד, ואשמח לסייע לך ככל שאוכל”.

הרב שולמן לא השתהה לרגע. הוא מיהר להתקשר לחברת שליחויות מוכרת, התעניין האם יוכל להשיג שליח שיביא לו את הדרכון באופן מידי ונענה בחיוב.

תכך ומיד הוא התקשר לביתו, ותוך כמה דקות התבשר כי השליח יצא משם כשבדיו הדרכון המיוחל. כשעה לאחר מכן כבר היה אצלו הדרכון. הוא מיהר לגשת לעורך הדין היהודי אשר המתין לו בסבלנות, הציג בפניו את הדרכון, והוא ליווה אותו במסירות לאורך כל התהליך עד אשר סודרה הבקשה על הצד הטוב ביותר.

כיום, הרב שולמן הוא אזרח ארצות הברית, אולם יותר מכול, הינו 'בדיק שומר אמונים', ביתר שאת וביתר עוז. במיוחד לאחר שזכה, כמו רבים אחרים, לחוות מקרוב נס גלוי שהתרחש עימו. בזכות ענייית אמו.

את הסיפור המיוחד שלפניכם שמענו מכלי ראשון, מפי ידידינו הדגול, החפץ בעילום שמו מניו יורק. יהודי הזוכה מזה שנים להקפיד על עניית אמן ובפרט אחר ברכות השחר, בצוותא חדא עם יו"ר 'בני אמונים', הרב יעקב דב מרמורשטיין שליט"א.

לצורך העניין נקרא למיודענו - הרב שולמן.
הרב שולמן, אפוא, הוא אזהר אירופאי שדר
בארצות הברית עם משפחתו מזה שנים
רבות, וכמו מאות אלפים אחרים מתושבי
מדינתו, ממתין בסבלנות לקבלת אזרחות
ארצות הברית.

ארצות הברית, כידוע לכול, אינה נוהגת להקל ראש בנתינת אזרחות חנים לכל דורש. המבקשים ליכות לתואר הנספח 'אזרח ארצות הברית' צריכים לעבור מסכת בבירוקרטיה הממשלתית על פני כמה שנים, אשר בסופן, אם אושרה בקשתו נדרש האזרח לעבור ראיון, שבמהלכו הוא נשאל סדרת שאלות על אודות ההיסטוריה והחוקים של ארצות הברית ומתחייב לשמור אמונים למדינת ארצות הברית.

במהלך השנים הגיש הרב שולמן בקשות למשרד ההגירה של ארצות הברית, המתין ולתשובות, טיפל במסמכים הנדרשים והחליפם כשהיה בדבר צורך. הוא החתים טפסים, הגיש תלושי משכורת ועבר תהליך ביוורוקסי שלם, עד שסוף סוף נקבע לו תור לראיון במשרד ההגירה.

חברים שעומדים על השמירה, אולם משום מה הוא בחר שלא לשמוע לעצתם.

ביום הריאיון השכים הרב שולמן קום, בירך ברכות השחר בחברותא כהרגלו, התפלל שחרית ופנה מיד לצאת לדרך, בואכה משרדי ההגירה אשר בניו יורק רבתי.

כאמור, הרב שולמן בחר שלא להסתייע בעורך דין להגשת הבקשה. לאחר שעשה 'שיעורי בית' בנושא הוא חש ד' בטוח בהצלחת התהליך, וכך יצא לדרך. הכבישים, כבר היו גזושים למדי' בשעה שיצא לדרך, וכן, לאחר כשעת נהיגה מצא עצמו בפתח לשכת ההגירה שעה קלה טרם הגיע תורו. בינתיים הוא שב ובדפק בתוך מקומים מסודים. כל הופסים נחו על מקומם מסודים, התמונות נמצאות, והדרכון...

לא! היכן הדרוכון???

למרבה התדהמה, הדרוכון האירופי שהיה ברשותו של הרב שולמן, נשכח בבית.

לנסוע שוב לביתו כדי להביא את הדרוכון, לא היה בא בחשבון; התור הוא חד פעמי, ובעבור היום המיועד, אם המבקש לא הופיע, מפסיד הוא את תורו המיוחד. הדרך לביתו הלך ושוב עלולה הייתה לארוך זמן רב, והוא לא יספיק לחזור לפני סגירת המשרד.

הרב שולמן היה נבון ומבולבל. לא היה לצידו עורך דין שעִימו יוכל להתייעץ. הוא הביט סביבו ומלבד כמה עשרות מהגרים, בני לאומים שונים, שחורים ואדומים, מלוכסני ועגולי עיניים, לא ראה סביבו אדם מתאים שממנו יוכל לִטוֹל עצה.

ביאושו הוא כמעט וחשב לעשות את הטעות השנייה לאותו יום ולגשת לריאיון בלא הדרכון האירופי; מוטב שכן, מלהפסיד את התור המיוחל - סבר...

ברכות השחר בחרוזא (א)

שכתום וחזרו ויסדום

שערים' - כשם שישראל פתחו שערי ברכה למעלה, כך "פתחו שערים עתה לקבל תפילתם הלושיעים מצרותיהם"; באמיתות ברכות השחר בחבורות לפני שבדודאי תפתחנה בפנינו שערי שמיים.

יש לחזור ולציין כי ההקפדה על מנהג גורמת למתפלל להקדים ולבוא לבית הכנסת, וממילא לומר את התפילה במתניות ובניחותה. ובהודא גורמת לכך שהתפילה תתקבל יותר.

בברכה שלמה ונאמר אמן

יְדוּעִים דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים (רמ"א אורח חסד כ) כי נעשיית אמן היא חלק מהברכה ועל ידה נעשית הברכה מושלמת. ומובא בזוהר הקדוש (עקב רעא א) כי כשעולה למעלה הברכה הנונית באמן, צא מרום מקבלים את פניה ומכריזים: "זו היא הברכה שצאנאמה בלילות כראו"י" וקושרים ממנה כתרים לרבינו העולמים.

בכל מצווה ומצווה או מדקדקים להדר כממדת האפשר, ואף מפזרים ממון רב לשם קיומה. והנה לפנינו הידור מצווה ששאנו נובע מדעת מיעוט הפוסקים אלא ממעיקר תקנת חכמים, ואף אינו דורש מאמתנו השקעה כספית מיוחדת כלל. הקדשת זמן קצר, מה ראוי שנקיימו בכל עוז, ובכך נרוויח בכל כפליים.

אף בכל תפילותיו ובקשותיו ומוקדקים לבקש שתתקיימה בשלמות; "גאולה שלמה", "תשובה שלמה", "רפואה שלמה". במידה כנגד מידה ראו שאת הדאגתו נאמר בשלמות, בכך שנקדים שיענו אחריה אמן. ובוודאי ראו שנאמר באופן זה את אותן ברכות שבהן בחרו חכמינו לפתוח את סדר עבודת היום; ברכות השחר הנשגבות, שבהן אנו מודים לבורא העולמים על כל הטובות והחסדים שמרעיף עלינו בכל היום ויום ובאמצעותן מחזקים אנו את אמונתנו בו.

תשעים אמונים

בזוהר הקדוש (תיקוני יח, לג א' ועוד) קבעו חכמים כי על האדם לענות תשעים אמונים בכל יום. על תקנה זו שהובאה בפוסקים (משניב יג) כתבו הראשונים כי "אין אדם נקרא צדיק אם לא קיימה" (כ' הקמח' ערך ברכה). וכיוון שיכולה היא להתקיים רק באמונים הנענות על ברכות, קשה לקיימה מבלי לענות אמן אחר ברכות השחר של הזולת (שו"ת רמ"ע מפאנו דט).

מנהג רבותינו בידינו

רבים מגדולי ישראל נהגו ונוהגים לפתוח את תפילתם באמירת ברכות השחר בפני מי שיענה אחריהן אמן. ראש ראשון לאלו שדבקו בתקנה זו בדורות האחרונים היה קדוש ישראל מרן האריז"ל. העידו תלמידיו כי בכל יום היה עונה אמן אחר ברכות השחר של אנשים רבים, לעיתים אפילו מאה, והיה מפסיק לשם כך אף באמצע פסוקי זמורה (שערי תשובה אר"ח ונהג). החיד"א אף העיד: "וכידוע נתפסו חסידים בכרכים ועיירות גדולות

בזכות ענייית אמן מתקבלת התפילה

בזוהר הקדוש (ויקל רפה א) מבואר כי עניינת
אמן פותחת שערים לקבלת התפילה,
שכן נאמר שם: "בשעה שיש צער
לישראל והם מתפללים לפני הקדוש
ברוך הוא, הקול מכריז בכל העולמות:
'פתחו שערים ויבא יי' צדיק שמר אמונים'
- אל תקרי 'אמונים' אלא 'אמנים'." פתחו

קדוש זה, תזכו לשכר העצום השמור
למקפידים על עניית אמן, ותפילותיכם
תתקבלנה לרצון לפני אדון כול.